

Waldemar Kozaczyński*

Zrównoważony rozwój a bezpieczeństwo człowieka

Koncepcja zrównoważonego rozwoju

W drugiej połowie XX wieku nasiliły się konsekwencje niezrównoważonego rozwoju, czyli nie spełniły się nadzieje związane z postępem naukowo-technicznym i przekonaniem o nieograniczonym wzroście gospodarczym. Był to rozwój ekstensywny, zasobochłonny, nieefektywny i strukturalnie niezrównoważony. Nie rozwiązano wielu problemów środowiskowych, postępowała degradacja środowiska naturalnego i kryzys ekologiczny uległ zaostrzeniu. Kontynuowanie wariantu surowcowo-energetycznego okazało się niemożliwe¹.

Na świecie zaczęło narastać przekonanie, że jeśli nie nastąpią radykalne zmiany w postępowaniu ludzi wobec siebie i otaczającej przyrody, to grozi nam powszechna zagłada jądrowa lub ekologiczna. Tezę tę postawiono w I raporcie Klubu Rzymskiego w 1972 roku². Rzucono wtedy hasło wzrostu zerowego jako lekarstwa na problemy ekologiczne świata. Wzbudziło to liczne sprzeciwy, zwłaszcza krajów Trzeciego Świata.

Problem ten przedstawił Fritjof Capra, jeden z przedstawicieli, powstałego w latach 60. nurtu intelektualnego, nazwanego nurtem nowej świadomości. Propaguje poglądy humanistyczne i ekologiczne w ujęciu proponowanym przez ekologię głęboką – światopogląd oparty na systemowej teorii życia. Pogląd ten mówi, że ekosystemy są samoorganizującymi się i samowystarczalnymi układami. Pisząc o punkcie zwrotnym, twierdzi on, że trzeba dokonać zwrotu światopoglądowego, myślowego, technologicznego. Punkt zwrotny, a raczej odcinek czasu, objawia się w różnych okresach w poszczególnych krajach³.

* Dr inż., adiunkt w Katedrze Edukacji dla Bezpieczeństwa Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach.

¹ S. Kozłowski, *Ekorozwój. Wyzwanie XXI wieku*, Warszawa 2002, s. 105.

² D.H. Meadows, D.L. Meadows, J. Reanders, W.W. Behrens, *Granice wzrostu*, Raport Klubu Rzymskiego, Warszawa 1973.

³ F. Capra, *Punkt zwrotny*, Warszawa 1987.

Pierwszym sygnałem zwrotu był w 1969 roku raport sekretarza ONZ U Thanta „Człowiek i środowisko”. Zwrócił on uwagę na niebezpieczeństwo kryzysu ekologicznego w postępującej degradacji środowiska naturalnego. W dokumencie zwrócono uwagę na problemy ochrony środowiska, takie jak: zależność pomiędzy rozwojem osiedli ludzkich a rozwojem przemysłowym, racjonalne wykorzystanie i rozwój zasobów naturalnych, zanieczyszczanie środowiska życia człowieka, ochrona wartości środowiska naturalnego.

Termin rozwój zrównoważony został wprowadzony w czasie konferencji ONZ w Sztokholmie w 1972 roku. Na konferencji tej przyjęto główne założenie mówiące, że: „Człowiek ma podstawowe prawo do wolności, równości, odpowiednich warunków życia w środowisku. Dobra jakość tego środowiska pozwala na życie w godności i dobrobycie. Stąd też człowiek ponosi wielką odpowiedzialność za ochronę i polepszanie środowiska tak dla obecnych, jak i przyszłych pokoleń”⁴.

Obecnie w języku polskim pojęcie rozwój zrównoważony ma kilka równorzędnych odpowiedników: ekorozwój, rozwój zrównoważony, dynamicznie trwały, samopodtrzymujący się. Pojęcie zrównoważonego rozwoju (*sustainable development*) w ostatecznej wersji zostało sformułowane w roku 1975 przez Program Ochrony Środowiska ONZ (UNEP). Przyjęto wtedy, że: „społeczeństwo realizujące ideę ekorozwoju uznaje nadrzędność wymogów ekologicznych, których nie należy zakłócać przez wzrost cywilizacji oraz rozwój kulturalny i gospodarczy, jest zdolne do samosterowania swoim rozwojem w celu utrzymania homeostazy i symbiozy z przyrodą, a więc respektuje oszczędną produkcję i konsumpcję oraz wykorzystywanie odpadów, dba o przyszłościowe konsekwencje podejmowanych działań, a więc także o potrzeby i zdrowie przyszłych pokoleń”⁵.

Idea ekorozwoju przyjmuje potrzebę reorientacji strategii rozwoju gospodarczego świata. Ekorozwój jest to taki przebieg rozwoju gospodarczego, który nie narusza w sposób istotny i nieodwracalny środowiska życia człowieka, godząc prawa przyrody i prawa ekonomii. Koncepcja trwałego rozwoju rozpatruje wszechstronnie wszystkie ważne zjawiska i procesy społeczno-przyrodnicze. Łączy elementy: instytucjonalno-polityczne, społeczne (socjalne), ekonomiczne, ekologiczne, struktur przestrzennych oraz szeroko pojętego bezpieczeństwa człowieka. Jak dotąd koncepcja ekorozwoju jest jedyną, która faktycznie zmierza do zachowania bezpiecznej przyszłości świata i zachowania cywilizacji. W koncepcji tej uzyskanie postępu zakładane jest przez właściwsze i pełniejsze wykorzystanie potencjalnych możliwości tkwiących w ludziach i środowisku w sposób, który zapewni dobre ich funkcjonowanie z zachowaniem bogactwa i różnorodności z pokolenia na pokolenie.

Założenia i zasady zrównoważonego rozwoju

Koncepcja zrównoważonego rozwoju sprecyzowana została w roku 1987 w tzw. Raporcie Brundtlandt jako podstawa niezakłóconego bytowania społecznego⁶. Przyjęto, że trwały i sprawiedliwy rozwój oznacza:

⁴ S. Kozłowski, *Ekorozwój. Wyzwanie XXI wieku*, Warszawa 2002, s. 105.

⁵ *Ochrona środowiska człowieka – humanistyczne widzenie świata*, „Prace Naukowe Polskiego Klubu Ekologicznego”, t. 1, Kraków 1986.

⁶ *Nasza wspólna przyszłość. Raport światowej komisji do spraw środowiska i rozwoju*, Warszawa 1991.

- 1) trwałość ekologiczną,
- 2) rozwój ekonomiczny,
- 3) sprawiedliwość społeczną między pokoleniami i w obrębie każdego pokolenia.

Uznano wtedy, że do promowania trwałości rozwoju konieczne jest określenie celów polityki środowiskowej i gospodarczej. Jako główny cel uznano „zaspokajanie podstawowych potrzeb wszystkich ludzi i danie wszystkim możliwości spełnienia aspiracji lepszego życia”⁷.

Konferencja Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój” (UN CED), która odbyła się w czerwcu 1992 roku w Rio de Janeiro przyjęła dwa podstawowe dokumenty, wyznaczające kierunki rozwoju cywilizacyjnego na wiek XXI oraz rekomendacje dla Rządów i głównych grup społecznych, organizacji międzynarodowych i organizacji pozarządowych, w jaki sposób te nowe kierunki rozwoju realizować. Dokumentami tymi były:

- „Deklaracja z Rio w sprawie Środowiska i Rozwoju”, zawierająca zbiór 27 zasad rozwoju zrównoważonego, ekorozwoju,
- „Agenda 21 – Program działań dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju”, który stanowił zbiór ponad 2500 rekomendacji pod adresem rządów, międzynarodowych organizacji, społeczeństw i ich głównych grup, tzn. kobiet, młodzieży, dzieci, przedstawicieli sektora przedsiębiorczości, świata nauki i techniki, grup etnicznych, samorządów, organizacji związkowych i zawodowych, rolników⁸.

W 1990 roku po zmianach ustrojowych w Polsce powstał pierwszy dokument *Polityka ekologiczna państwa*, a następnie w 2001 roku została sporządzona *II Polityka ekologiczna państwa*⁹. Rozszerzeniem i operacjonalizacją II Polityki Ekologicznej Państwa jest *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku*¹⁰. Służy ona przede wszystkim stworzeniu warunków dla takiego stymulowania procesów rozwoju, aby w jak najmniejszym stopniu zagrażały one środowisku.

Opierając się na *II Polityce ekologicznej państwa* z roku 2000, ustalono podstawowe zasady ekorozwoju¹¹:

- zasada główna – obowiązek ochrony środowiska nie może być traktowany jako pozostający w konflikcie z interesami gospodarki, lecz stanowi element prawidłowego gospodarowania, a wszelka działalność naruszająca ten obowiązek jest bezwzględnie nielegalna;
- zasada przezorności – strategia minimalizująca najgorszy możliwy wynik (minimalne standardy bezpieczeństwa);
- zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska – zakłada, że stosowanie zasad prewencji i przezorności powinno być ukierunkowane na wysoki i bezpieczny dla zdrowia ludzkiego poziom ochrony środowiska;

⁷ *Ibidem*, s. 67.

⁸ Szerzej piszę o tym w: W. Kozaczyński, *Bezpieczeństwo ekologiczne w prawie polskim*, [w:] *Bezpieczeństwo i prawa człowieka*, t. 1: *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa i praw człowieka*, red. M. Ożóg-Radew, R. Rosa, Siedlce 2004, s. 89–90.

⁹ *Ibidem*, s. 90–91.

¹⁰ *Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku* (1999). Warszawa: <http://www.access.zgwrp.org.pl/materialy/dokumenty/StrategiaZrownowazonegoRozwojuPolski/index1.html> (dostęp: 7.06.2009).

¹¹ *II Polityka Ekologiczna Państwa*, Warszawa, czerwiec 2000: http://www.mos.gov.pl/arttykul/329_polityka_ekologiczna/339_II_polityka_ekologiczna.html z dn. 7.06.2009.

- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego, traktowana w następujących kategoriach:
 - sprawiedliwości międzypokoleniowej,
 - sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej,
 - równoważenia szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą;
- zasada regionalizacji w odniesieniu do:
 - obszarów silnie przekształconych i zdegradowanych lub zagrożonych degradacją,
 - obszarów o wysokich walorach przyrodniczych,
 - obszarów pośrednich;
- zasada uspołecznienia – udział obywateli, grup społecznych i organizacji pozarządowych w procesie kształtowania modelu zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym rozwoju edukacji ekologicznej, rozbudzaniu świadomości i wrażliwości ekologicznej oraz kształtowaniu nowej etyki zachowań wobec środowiska.
- zasada „zanieczyszczający płaci”;
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT), w tym najlepszych, uzasadnionych ekonomicznie, dostępnych technologii;
- zasada subsydiarności – przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony środowiska na właściwy szczebel regionalny lub lokalny;
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

Obecnie obowiązuje w Polsce w zakresie ochrony środowiska szereg aktów prawnych o różnej randze. Głównie to ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹² oraz Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.¹³ Najważniejsze jest jednak wcielenie w życie zasad zarówno tych globalnych tzw. AGENDY 21 oraz ujętych w *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Polski* i traktatach Unii Europejskiej.

Najistotniejsze założenia dotyczące zasad zrównoważonego rozwoju w omawianych na wstępie zjawiskach i procesach społeczno-przyrodniczych zawarto w przyjętej przez Radę Ministrów w maju 2009 roku *Polityce Ekologicznej Państwa na lata 2009–2012 z perspektywą do roku 2016*¹⁴.

Bezpieczeństwo człowieka jako istotny element polityki ekologicznej

Z podanych powyżej założeń zrównoważonego rozwoju wynika, że koncepcja ta jest jedyną, która może zapewnić obecnie zarówno człowiekowi, jak i środowisku naturalnemu, dalsze bezpieczne i długotrwałe funkcjonowanie. Istotnym warunkiem ekorozwoju w skali zarówno globalnej, jak i lokalnej jest odpowiednio prowadzona polityka ekologiczna. W przypadku naszego kraju jest to działalność Unii Europejskiej, a także Polski.

¹² Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody, Dz.U. z dnia 30 kwietnia 2004 r., nr 92, poz. 880.

¹³ Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r., Dz.U. z dnia 20 czerwca 2001 r., nr 62, poz. 627.

¹⁴ Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016 http://www.mos.gov.pl/g2/bi-g/2009_05/71ab76240aa779f13f53c62229651f10.pdf (dostęp: 7.06.2009).

Polityka ekologiczna to świadoma i celowa działalność państwa, władz samorządowych i podmiotów gospodarczych w zakresie gospodarowania środowiskiem, czyli użytkowania jego zasobów i walorów, ochrony i kształtowania ekosystemów lub wybranych elementów biosfery.

Jako członek Unii Europejskiej, Polska musi respektować politykę i prawo europejskie. Ważnym dokumentem dotyczącym zrównoważonego jest *Zrównoważona Europa dla Lepszego Świata: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej* wydana w Goeteborgu w 2001 roku, w komunikacie komisji Wspólnot Europejskich¹⁵. Strategia to zestaw przekrojowych, międzyresortowych propozycji i rekomendacji prowadzących do poprawy skuteczności polityki i osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. To również zestaw wiodących celów i konkretnych instrumentów na poziomie UE służących rozwiązywaniu określonych problemów. W Strategii podano kolejne kroki implementacji strategii i oceny postępów.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej określa główne założenia zrównoważonego rozwoju:

- wszystkie polityki sektorowe mają wspierać zrównoważony rozwój;
- zmiana podejścia do produkcji żywności z ilościowego na jakościowe – żywność ma być bezpieczna i wysokiej jakości, co wymaga odpowiedniej edukacji i znakowania żywności, a także reorientacji polityki rolnej (przeglądy Wspólnej Polityki Rolnej, Wspólna Polityka Rybołówstwa);
- opodatkowanie produktów energetycznych;
- likwidacja do 2010 roku subsydiów sprzecznych z założeniami zrównoważonego rozwoju;
- powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej do 2010 roku;
- ustabilizowanie poziomu transportu drogowego na poziomie 1998 roku;
- przejście z transportu drogowego na transport kolejowy, wodny oraz publiczny transport pasażerski (Wspólna Polityka Transportowa);
- UE powinna dążyć do redukcji emisji gazów cieplarnianych średnio o 1% rocznie ponad poziom z 1999 r. aż do 2020;
- powstrzymanie rozproszenia urbanizacji¹⁶.

W długookresowych celach Strategii UE uszczegółowiano wiele tych założeń. Ograniczenie zmian klimatycznych oraz wzrost zużycia czystej energii to m.in. redukcja gazów cieplarnianych poprzez wprowadzenie alternatywnych paliw w samochodach, które powinny stanowić ponad 7% (do 2010 r., a do 2020 r. przynajmniej 20%).

Poprawa zdrowia publicznego to stworzenie Europejskich Władz ds. Żywności i strategii promocji zdrowia, aby zmienić podejście do produkcji żywności z ilościowego na jakościowe. To również wprowadzenie do 2020 r. zasad bezpieczeństwa środków chemicznych.

Bardziej odpowiedzialne zarządzanie zasobami naturalnymi to przyjęcie zasady, że wzrost ilości odpadów nie może podążać za wzrostem gospodarczym. Konieczne jest wprowadzenie programów rolnośrodowiskowych i poprawa zarządzania rybołówstwem.

Poprawa systemu transportowego oraz gospodarki przestrzennej wiąże się z przyjęciem założenia, że wzrost gospodarczy nie powinien wzmagać transportu

¹⁵ S. Kozłowski, *Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej i jej implikacje dla Polski*, „Biuletyn PKE” 2004.

¹⁶ *Ibidem*.

(utrzymanie poziomu z 1998 r.). Aby zmniejszyć różnice regionalne w Europie, należy wprowadzić Europejski Plan Rozwoju Przestrzennego i zwiększyć subsydia na rozwój obszarów wiejskich¹⁷.

Ewolucję w podejściu do ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju można również zauważyć w innych dokumentach i działaniach Unii Europejskiej. Do chwili obecnej opracowano sześć Programów Działania Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska. Szósty Program Działania na lata 2001–2010 występuje pod nazwą *Środowisko 2010: nasza przyszłość, nasz wybór*. Sformułowano w nim cztery priorytety:

1. Powstrzymanie zmiany klimatu poprzez ustabilizowanie koncentracji gazów cieplarnianych w atmosferze na poziomie, który nie będzie powodował nienaturalnych zmian Ziemi. Podstawowym zadaniem jest ratyfikacja i wdrożenie przez państwa członkowskie protokołu z Kioto.
2. Ochrona przyrody i bioróżnorodności – ochrona zasobów rzadkich. Ochronić i odtworzyć funkcjonowanie systemów naturalnych oraz powstrzymać utratę bioróżnorodności w UE.
3. Środowisko i zdrowie. Osiągnąć taką jakość środowiska, gdzie poziomy zanieczyszczeń wywołanych przez człowieka nie prowadzą do zagrożenia dla zdrowia ludzi. Istotne będzie wprowadzenie nowego europejskiego rejestru zanieczyszczeń (EPER) – dyrektywy o zapobieganiu i kontroli zanieczyszczeń.
4. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i gospodarka odpadami. Konsumpcja zasobów odnawialnych i nieodnawialnych nie przekroczy pojemności środowiska¹⁸.

Powyższe nie będzie możliwe bez poprawy i wdrożenia istniejącego prawa. Podejmowane powinny być dobrowolne działania (EMAS) (*Environmental Management and Auditing System*) – wspólnotowy system zarządzania i audytu środowiskowego oraz wdrożony system znakowania ekologicznego. Ważnym problemem jest zachęcanie rynku do pracy na rzecz środowiska: wydawanie wytycznych, dotyczących najlepszych praktyk, czystych technologii lub oprogramowania z zakresu zarządzania środowiskowego oraz wprowadzanie elementów kosztów ekologicznych do raportów finansowych¹⁹.

Wymienione założenia będą niestety bardzo trudne do realizacji w Polsce.

Bezpieczeństwo człowieka w „Polityce ekologicznej państwa na lata 2009–2012 z perspektywą do roku 2016”

Równowaga wewnętrzna poszczególnych systemów: środowiska, gospodarki i społeczeństwa oraz sposoby jej kształtowania zostały już szeroko opisane w literaturze. T. Borys działania w tym zakresie nazwał „integracją czterech ładów: ekologicznego,

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Unia Europejska. Przygotowania Polski do członkostwa*, red. E. Kawecka-Wyrzykowska, E. Synowiec, Warszawa 2001, s. 367–373.

¹⁹ *Ibidem*, s. 367–373.

społecznego, ekonomicznego i przestrzennego oraz dodatkowo instytucjonalnego²⁰.

Potrzeby społeczności obejmują:

- ład ekologiczny i bezpieczeństwo zdrowotne w zakresie:
 - promocji i ochrony zdrowia (leczenie szpitalne, nadzór epidemiologiczno-sanitarny i weterynaryjny),
 - ochrony środowiska i przyrody,
 - gospodarki wodnej,
 - kultury fizycznej i turystyki;
- ład społeczny (socjalny) i bezpieczeństwo publiczne w zakresie:
 - edukacji publicznej
 - pomocy społecznej i polityki prorodzinnej,
 - wspierania osób niepełnosprawnych,
 - kultury i ochrony dóbr kultury,
 - porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,
 - ochrony przeciwpowodziowej, ppoż. i zapobiegania innym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
 - obronności;
- ład ekonomiczny i bezpieczeństwo w zakresie:
 - rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,
 - przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy,
 - ochrony praw konsumenta,
 - transportu i dróg publicznych;
- ład przestrzenny w zakresie:
 - zagospodarowania przestrzennego i nadzoru budowlanego,
 - geodezji, kartografii i katasteru,
 - gospodarki nieruchomości;
- ład instytucjonalno-polityczny w zakresie:
 - utrzymania powiatowych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
 - promocji powiatu²¹.

W dalszej części opiszę niektóre wybrane działania związane ze zrównoważonym rozwojem i bezpieczeństwem człowieka w Polsce. Planowane działania w obszarze ochrony środowiska w Polsce wpisują się w priorytety w skali Unii Europejskiej i cele 6. wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego. Zgodnie z ostatnim przeglądem wspólnotowej polityki ochrony środowiska do najważniejszych wyzwań należy zaliczyć:

- działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju;
- przystosowanie do zmian klimatu;
- ochronę różnorodności biologicznej;
- renaturalizację i udrażnianie rzek²².

Zgodnie z polityką wspólnotową w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym konieczne będzie w najbliższych latach opracowanie oceny ryzyka powodziowego dla

²⁰ *Wskaźniki ekorozwoju*, red. T. Borys, Białystok 1999, s. 94.

²¹ *Ibidem*.

²² Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016, s. 5–6 http://www.mos.gov.pl/g2/bi-g/2009_05/71ab76240aa779f13f53c62229651f10.pdf (dostęp: 7.06.2009).

obszaru całego kraju, a następnie na jej podstawie sporządzenie map zagrożenia i map ryzyka powodziowego do końca 2013 r.²³

Innym specyficznym problemem związanym z ochroną zdrowia oraz ochroną środowiska jest gospodarka substancjami chemicznymi. Są to substancje niezwykle potrzebne człowiekowi, jednak wiele z nich ma działania zagrażające zdrowiu, a nawet życiu. Unia Europejska w 2007 r. wydała rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, aby w jednym, kompleksowym akcie prawnym ująć wszystkie zagadnienia dotyczące kontroli oraz warunków produkcji i obrotu chemikaliami. Obecnie Minister Zdrowia pracuje nad implementacją tego ważnego, ale niezwykle skomplikowanego rozporządzenia do prawa polskiego²⁴.

Podobne zadanie stoi przed służbami odpowiedzialnymi za ochronę przed promieniowaniem jonizującym. W Polsce jest eksploatowany tylko jeden reaktor badawczy o niewielkiej mocy MARIA, natomiast stosowanie izotopów promieniotwórczych, zwłaszcza w medycynie, jest dość powszechne. Wymaga to prowadzenia rozbudowanego systemu nadzoru nad źródłami i odpadami promieniotwórczymi. Zarówno stosowanie substancji promieniotwórczych na terenie kraju, jak i istnienie licznych elektrowni jądrowych w państwach sąsiednich wymagają również sprawnego monitoringu radiologicznego oraz systemu wczesnego wykrywania i reagowania na wypadek zdarzeń radiacyjnych. Przyjęte w Polsce rozwiązania, koordynowane przez Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki, działają sprawnie i są całkowicie zgodne z zaleceniami Komisji Europejskiej²⁵.

Główne działania w zakresie poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego dotyczą:

- środowiska zdrowia;
- jakości powietrza;
- ochrony wód;
- gospodarki odpadami;
- oddziaływania hałasu i pól elektromagnetycznych;
- substancji chemicznych w środowisku.

Celem działań w zakresie zdrowia środowiskowego jest dalsza poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska. Konieczne jest wyposażenie straży pożarnej w sprzęt do ratownictwa chemiczno-ekologicznego oraz sporządzanie wojewódzkich i powiatowych planów zarządzania ryzykiem wystąpienia awarii²⁶.

Największym wyzwaniem dla Polski w zakresie ochrony wód jest realizacja wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej. Stanowią one podstawę dla osiągnięcia przez wody powierzchniowe dobrego stanu chemicznego i ekologicznego, natomiast przez

²³ *Ibidem*, s. 9.

²⁴ *Ibidem*, s. 11-12.

²⁵ *Ibidem*, s. 12.

²⁶ *Ibidem*, s. 38.

wody podziemne dobrego stanu chemicznego i ilościowego w terminie do końca 2015 r.²⁷

W gospodarce odpadami komunalnymi nie został stworzony dotąd skuteczny mechanizm dla segregacji i odzysku większości tych odpadów. W grupie odpadów przemysłowych szczegółową kontrolą są objęte odpady niebezpieczne dla środowiska, wytwarzane w procesach chemicznych, hutniczych (metale ciężkie) oraz w przemyśle naftowym (substancje ropopochodne). Pomimo postępów w zagospodarowaniu tych odpadów konieczne jest dokonanie dalszej poprawy w systemie ich zbierania i unieszkodliwiania²⁸.

Celem polityki ekologicznej w odniesieniu do chemikaliów jest stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek, zgodnego z zasadami Rozporządzenia REACH²⁹.

Podsumowanie

Czy koncepcja zrównoważonego rozwoju jest jedynym sposobem rozwiązania problemów związanych z zagrożeniami środowiska człowieka, a tym samym z samozagładą, jaką sobie gotujemy? Wydaje się, że człowiek, który respektuje oszczędną produkcję i konsumpcję oraz dba o przyszłościowe konsekwencje podejmowanych działań, może przetrwać na tej planecie. Zachowania i działania ludzi mogą się przyczynić do zagłady świata przyrody, a tym samym zachwiania bezpieczeństwa samych ludzi. Tylko wspólne działania wszystkich krajów w ramach programów organizacji międzynarodowych i Unii Europejskiej mogą temu zapobiec.

²⁷ *Ibidem*, s. 45.

²⁸ *Ibidem*, s. 47.

²⁹ *Ibidem*, s. 52.